

Jelenlét a távollétben

Lengyel Renáta

Pécsi Tudományegyetem – Művészeti kar

festőművész, 5. évfolyam

Dr. habil. Ernszt András DLA

Mostani tudásunk szerint az elénk táruló háromdimenziós látványról a fényképező tud a leghitelesebb leképezést készíteni, de abból kiindulva, hogy minden objektív más képet rögzít, ezért elmondhatjuk, hogy az egyetlen közös bennük, hogy egy háromdimenziós valóság kétdimenziós leképezése. Azért tűnik a fotó hitelesebbnek, néha unalmasabbnak, mert a fényképező geometrikusan lát, az ember pedig a pszichén keresztül.

Jelenleg a fénykép és a festmény kapcsolatát kutatom, és ennek a témának a keretein belül dolgozom, kísérletezem. Úgy gondolom, hogy minden kép más, mindenki másképpen látja az elé táruló látványt, hiszen az ember a képhez hozzáadja a saját benyomásait, érzelmeit. Ezek mellett nagyon sok külső inger is hozzájárul, hogy mindenki egy árnyalattal másképp érzékelje a valóságot. Hasonló kérdéseket vet fel a kamera nélküli fotográfia is, amely kizárólag az objektummal és az arra vetülő fénnel komponál. Az eredmény minden kísérletnél egyedi, meg nem ismételhető és ellentmond a perspektíva törvényeinek.

A célom az, hogy a fotólaborban és az egyéb területeken elsajátított tudást minél sokoldalúbban fel tudjam használni. Megismerkedni minél több anyaggal, hogy ennek a formavilágnak megtaláljam az igazán hozzá illő milióját. A múltban is igyekeztem minél sokszínűbben dolgozni és a lehető legtöbb eszközt kipróbálni. Az egyetemi tanulmányaim elején kifejezetten az analóg és a kamera nélküli fotográfia felhasználása foglalkoztatott és ennek kapcsolata a festéssel. Jelenleg úgy érzem, hogy ezt a témakört is érdemes lenne alaposabban körül járnom. Mindemellett nemrégiben a budapesti Állatorvostudományi Egyetem és a pécsi Radiológiai Klinika rendelkezésemre bocsátott röntgenpapírra készült röntgenfelvételeket. Ezekkel a felvételekkel kísérleteztem az elmúlt évben és sikerült párhuzamokra lelmem a fotogramok és a röntgenfelvételek között. A kezdetleges tudásommal elkészítettem egy sorozatot, amely festményekből, lumen printekből és fotogramokból állt és az Állatorvostudományi Egyetem meghívására kiállítottam és előadást tartottam a témában a Kutatók éjszakáján. A visszajelzések alapján nem csak egy a művészet szemszögéből kutatható

témát, de az orvostudomány szépségébe való betekintés szempontjából is fontos kapcsolatra leltem.

A megfelelő alap megtalálásához folytattam az előző félévhez hasonlóan a textilkísérletezést, megismertem az ún. pliage technikát. Az első kísérleteim között szerepelt a batikolt vászon, amely a maga módján látványos és dinamikus rendszert alkotott, de nem jött létre az összhang a röntgenképek és a fotográfia elemeivel. Momentán is akad kérdés, amely nyitott maradt a kompozíció és a színek szempontjából, de sokkal harmonikusabb összképet alkot, mint az eddigi kísérleteimen. Mindezek mellett az eddigi alkotásaimon pár anyagkísérletet is kipróbáltam ilyenek például az effekt fóliák, illetve különböző anyagokkal igyekeztem struktúrát adni a képek felületének.

A pályamunkámban igyekeztem megtalálni azt a formavilágot és színvilágot, amelyben a fotogramok és röntgenképek harmonikusan tudnak megjelenni egymás mellett. Mind a fotogram, mind a röntgenkép készítése fényérzékeny anyagra épül, ahol a fény áthatol a különböző anyagokon, vagy elnyelődik bennük. A fotogram esetében a látható fényt használják, míg a röntgenfelvétel röntgensugarakat alkalmaz. A fényérzékeny papír mindkét esetben képes rögzíteni az anyagok által létrehozott mintázatokat, így az eredmény olyan kép, amely az átlátszóság, árnyék és forma által jeleníti meg a tárgyakat. A röntgenfelvétel kiemeli az anyagok belső szerkezetét, hiszen a sűrűbb anyagok – mint például a csontok – jobban elnyelik a röntgensugarakat, míg a lágyabb szöveteken könnyebben áthaladnak. Bár a fotogram nem „hatol be” a tárgyakba, hanem azok körvonalait rögzíti, a félig átlátszó anyagok vagy áttetsző tárgyak esetében a fotogram is részleges betekintést enged a belső struktúrákba. Ezért a fotogram és a röntgenkép is alkalmas arra, hogy valóságos, mégis „rejtett” látványt közvetítsen. Egyfajta „rejtett valóságot” tár fel: a röntgenképen a belső szerkezet, míg a fotogramon a tárgyak kontúrjainak és árnyékainak sajátos absztrakciója látható.

A fotogram és a festmény kapcsolata itt az absztrakció és a spontán kifejezésben mutatkozik meg: mindkét technika eltávolodik a hagyományos ábrázolástól, és lehetőséget ad az elvont vagy szimbolikus megközelítésre. A fotogramnál az eredmény részben a véletlenre van bízva, hiszen a tárgyak helyzete és a fényviszonyok meghatározzák, hogy mi lesz látható a papíron. Ez hasonlít az absztrakt festészet egyes technikáira, ahol az alkotó szintén hagy teret a spontaneitásnak, például a színfoltok véletlenszerű átfedésével vagy az ecset vonásainak kiszámíthatatlan játékával. Ebben az értelemben a fotogram és a festmény is meg tudja ragadni a véletlen esztétikáját.

Mind a fotogram, mind a röntgenkép esetében a kép egyfajta közvetlen lenyomata a tárgynak. A fotogram esetében a tárgy közvetlenül érintkezik a fényérzékeny papírral, míg a

röntgenfelvételnél a röntgensugarak keresztülhatolnak az anyagon. Emiatt mindkét képben van egy különös „jelenlét” érzés: az alkotás közvetlen kapcsolatba lép az ábrázolt tárggyal, anélkül, hogy egy kamera lencsén vagy ecseten keresztül dolgozna. Ebből a jelenségből kiindulva adtam a „Jelenlét a távollétben” címet a munkasorozatnak. A festmény esetében az idő és a mozgás másként jelenik meg: a festés folyamata hosszabb ideig tart, és a művész által alkalmazott mozdulatok, gesztusok mind nyomot hagynak a vásznon. A festmény tehát képes visszatükrözni a művész fizikai jelenlétét és érzelmeit is. A fotogram és a festmény kapcsolata tehát a kifejezésmód, a véletlen esztétika, az idő és mozgás lenyomata, illetve a térbeliség érzékeltetésében is felfedezhető. Mindkettő egyedi vizuális nyelvet használ, de közös bennük, hogy a valóságot és az absztrakciót egyaránt képesek megjeleníteni, ezzel izgalmas, szimbolikus és vizuálisan hatásos képeket alkotva.

A Jelenlét a távollétben V. című két festményből álló kép a sorozatban a legfrissebb alkotás. Vegyes technikával készült, ennek a részleteit szeretném a következő pár sorban kifejteni. Alapozott vászonra akril festékkel készítettem el a színes alapot a Hantai Simon nevére ismert „pliage” technikával, amely a vászon összehajtásával és festékrétegek egymásra rakódásával hoz létre mintákat ezáltal kifejező struktúrát kölcsönöz az alkotásnak. Az általam elképzelt, első rétegben felvitt mintarendszer az előző munkáimhoz hasonlóan oldott, energikus. Ezt a véletlenszerűen kialakított alapot egészítettem ki néhol erőteljes néhol lazúros színflekkekkel. Továbbra is a fotólaborban elkészített képeim motívumvilágát felhasználva alakítottam tovább a kép ornamentikáját. Ehhez a folyamathoz számítógépen módosítottam az elektronizált fotogramokat, lumen printeket. Az elkészült vázlatokat elsőnek látványterveken ellenőriztem, azzal a céllal, hogy előre gondolkodva lássam, valóban jól illeszkedik majd az elkészített alapokhoz. Ezek után a színek kiválasztásához szintén egy elektronikus látványtervet használtam, de a munkafolyamat közben többször tettem próbát más árnyalatokkal és amennyiben szükségét éreztem módosítottam azt. A célom az volt, hogy fotogramok egy élénk, harsány felületként jelenjenek meg, amely néhol elválik, néhol pedig szerves részét képezi az alatta lévő mintarendszernek. Az utolsó réteg motívumvilágát fedő olajfestékkel festettem, ennek oka, hogy szerettem volna az alsóbb rétegekből kiemelkedő mintarendszert megalkotni. Az akrilfesték gyors száradása és élénk színvilága jól ellensúlyozza az olajfesték lágyágát és mély tónusait mindemellett különleges textúrát és mélységet ad a műnek. Az alkalmazott technikából fakadó véletlenszerű mintázatok az intuíció és a tudatosság érdekes ötvözte, amelyet még jobban kiemel a vékonyan felhordott, lendületes ecsetvonások által meghatározott ritmus.

A „Jelenlét a távollétben” című munkasorozatomban a fotogram és festmény közötti technikai és esztétikai különbségeket használom ki, hogy a véletlen és az elvont kifejezés mód különleges harmóniáját hozzam létre. A célom, hogy az általam megismert anyagok és technikák felhasználásával új, egyedi vizuális nyelvet alkossak, amely megmutatja a tárgyak formáit és árnyékait, ugyanakkor a nézőre hagyja a belső struktúrák érzékelését.

Eddigiekben felhasznált szakirodalom:

- Fényelvtan a fotogramról: Maurer Dóra, Magyar Fotográfiai Múzeum, 2001
- A képek története, A barlangtól a monitorig: David Hockney & Martin Gayford, Scolar, Budapest, 2021
- Tie-dye, dye it, wear it, share it: Shabd Simon-Alexander, Potter craft, New York, 2013
- Simon Hantaï: Hantai Simon, Kálmán Maklár Fine Arts, 2013
- Világoskamra: Roland Barthes, Európa könyvkiadó, Budapest, 1985
- Fotóelméleti szöveggyűjtemény: Bán András és Beke László, Enciklopédia kiadó, 1997
- Fényképészet: szerk. Baki Péter, Magyar Fotográfiai Múzeum / Magyar Fotóművészek Szövetsége, Budapest, Kecskemét, 2007
- A radiológia tankönyve: Palkó András, Medicina, Budapest, 2020
- A fényképezésről: Susan Sontag; Európa könyvkiadó, Budapest, 2010
- A fényképezés nagy alkotói: Tőry Klára; MUOSZ Oktatási Igazgatóság, Budapest, 1982
- A fotográfia filozófiája: Vilém Flusser; Tartóshullám – Belvedere – ELTE BTK, Budapest, 1990